

היום נלמד בעזרת ה':

זבחים דף טו

(בעמ' הקודם)

איתמר אמר עולא א"ר יוחנן, הולכה שלא ברגל לא שמה הולכה: ואינה כשרה להוליכה כך, ואם חשב אז מחשבת פיגול אין הקרבן נפסל.

שאלה: אפשר לתקונה או לא אפשר לתקונה? כלומר אם זר או כהן עשה הולכה שלא ברגל, שהולכה כזאת פסולה, האם אפשר 'לתקן' את ההולכה ע"י שיחזור אחורה ויוליכה ברגל, או שכבר אין לה תקנה והקרבן פסול?

תא שמע: למדנו במשנה לקמן (הובאה בעמ' הקודם) - 'קיבל הכשר ונתן לפסול, יחזיר לכשר', משמע שאפשר לתקן ע"י שיחזיר לכשר והוא יוליך.

ונהי נמי דיחזור הכשר ויקבלנו, אי סלקא דעתך לא אפשר לתקונה איפסלא לה: מוסיפה הגמ' ומדייקת, שלמרות שמדובר שם שהכשר חוזר ולוקח את הכלי מהפסול, אבל אם תאמר שהולכה שלא ברגל אי אפשר לתקנה, הרי ההולכה כבר נפסלה בשעה שהכשר נתן לפסול, וכבר לא יעזור שיחזור הכשר ויקח את הכלי מהפסול, אלא בהכרח שהולכה שלא ברגל אפשר לתקנה ולכן המשנה שם אמרה 'יחזיר לכשר'.

דחיית הראיה: מי סברת דקאי זר גואי? לא, דקאי זר בראי! לא מדובר שהפסול עומד יותר קרוב למזבח מהכשר, אלא מדובר שהפסול עומד רחוק יותר מהמזבח, ונמצא שבכך שהכשר נתן לפסול הוא לא עשה הולכה כלל, שהרי הוא לא קירב את הדם למזבח אלא הרחיק אותו (= 'הולכה' משמעותה לקרב את הדם למזבח), וכיון שלא היתה כאן הולכה לכן יחזיר הפסול לכשר והכשר יוליך.

איתמר אמר עולא אמר ר' יוחנן הולכה שלא ברגל פסולה: מוכח שאי אפשר לתקנה. [למעלה אמר עולא בשם רבי יוחנן שהולכה שלא ברגל 'לא שמה הולכה', ולכן

הסתפקנו האם אפשר לתקנה או לא, אבל לפי הגירסה הזאת הוא אמר שהיא 'פסולה', והמשמעות היא שאי אפשר לתקנה].

קושיא: איתיביה רב נחמן לעולא: למדנו במשנה לקמן (לב.) - נשפך הדם מהכלי לרצפה, ואסף אותו בחזרה לתוך הכלי, כשר. נמצא שלמרות שהדם נשפך לכיוון המזבח ובכך יש כאן 'הולכה שלא ברגל', והוא אסף אותו בחזרה לכלי, כשר להוליכו מחדש, וא"כ קשה על עולא שאמר שהולכה שלא ברגל פסולה.

תירוץ: הכא במאי עסקינן כשיצא לחוץ: מדובר שהדם נשפך והתפשט לכיוון הרחוק מהמזבח, ולכן אין זו הולכה כלל ומותר לאסוף ולהוליך.

קושיא: לבראי נפיק לגואי לא עייל? וכי יתכן שדם הנשפך על הרצפה יתפשט רק לכיוון הרחוק מהמזבח ולא גם לכיוון המזבח?

תירוץ: במקום מדרון: מדובר שהוא נשפך במקום שהיה בו שיפוע לכיוון הרחוק מהמזבח ולכן הוא התפשט רק לשם.

איבעית אימא בגומא: או שהוא נשפך לתוך גומה והוא עומד שם במקומו ולא מתפשט לצדדים.

ואיבעית אימא בסמיכא: או שמדובר בדם סמיך ועבה שעומד לקרוש, ואינו מתפשט לצדדים.

קושיא: ואיכפל תנא לאשמועינן כל הני? וכי התנא של המשנה שם הביא לנו מקרה כ"כ נדיר שרק במקרים הנ"ל הדם כשר לאסוף אותו?

ועוד קושיא: למדנו במשנה בפרק הבא (דף כה.) - נשפך הדם מצוואר הבהמה על הרצפה (ועדיין לא התקבל הדם בכלי) ואספו פסול, כיון שלא היה קודם לכן בכלי. וקשה מדוע המשנה שם היתה צריכה להביא מקרה שהדם נשפך מצוואר הבהמה ללא כלי, שהמשנה תביא רק את הדין שנשפך מהכלי לרצפה (המובא במשנה לקמן שהביא רב נחמן לעיל), ותחלק בין אם הדם התפשט לכיוון הרחוק מהמזבח שאז כשר לאסוף אותו, לבין אם התפשט לכיוון הקרוב למזבח שאז פסול, ומכך שהמשנה לא חילקה בזה משמע שאם נשפך מהכלי כשר בכל מקרה, בין אם התפשט קרוב למזבח או רחוק.

תיובנתא: אכן קשה על עולא.

*

אתמר הולכה שלא ברגל מחלוקת ר"ש ורבנן: כלומר בזה נחלקו ר"ש ורבנן במשנתנו (שנחלקו האם מחשבה פוסלת בהולכה), דהיינו שהם לא נחלקו האם הולכה נחשבת לעבודה או לא אלא האם הולכה שלא ברגל נחשבת לעבודה.

בהולכה רבתי זכולי עלמא לא פליגי דפסולה, כי פליגי בהולכה זוטרת: כלומר הגמ' מבארת שהם לא נחלקו בהולכה 'גדולה' דהיינו שמוליך ממקום רחוק למזבח, שלדעת כולם זוהי 'הולכה' ומחשבה פוסלת בה, אלא הם נחלקו בהולכה 'קטנה' דהיינו כששחט סמוך למזבח והושיט את ידו וזרק את הדם על המזבח ללא שהלך ברגליו, שלדעת רבנן הולכה שלא ברגל נחשבת להולכה ומחשבה פוסלת בה, ולדעת ר"ש אינה נחשבת להולכה ומחשבה לא פוסלת בה.

מחכו עלה במערבא: בארץ ישראל צחקו על המימרא הזאת, **אלא חטאת העוף דפסולה בה מחשבה לר"ש היכי משכחת לה:** שהרי חטאת העוף מזים את דמה ע"י שהכהו אוחז בעוף ומתיז את הדם מצווארה על המזבח, והדין הוא שפוסלת בה מחשבה, וא"כ לר"ש לא יתכן שמחשבה תפסול בה. שהרי -

אי דחשיב עלה מקמי דליפוק דם לא כלום היא, ואי בתר דנפק דם איתעבידא ליה מצותו: אם הוא חשב מחשבת פסול בשעה שהוא אוחז את חטאת העוף ומתיז את דמה, והרי לדעת ר"ש הולכה קטנה כזאת לא נחשבת להולכה, ואם הוא חשב מחשבת פסול לאחר שניתז הדם מצווארה, והרי כבר הסתיימה מצוות ההזאה ושוב מחשבה לא פוסלת בה.

מאי קושיא? דלמא מדפריש ועד דמטא למזבח! מה הקושיא? יתכן שמדובר שהוא חשב לאחר שיצא הדם מצוואר העוף ועד שהוא הגיע למזבח, ונמצא שהוא חשב בשעת ההזאה ולא בשעת ההולכה, שהרי ההולכה הסתיימה ברגע שיצא הדם מצוואר העוף, ואז התחילה עבודת ההזאה, ורבי שמעון מודה שהחושב מחשבת פסול בעבודת ההזאה פוסל.

דהא בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא: שהרי שאל רבי ירמיה את רבי זירא - כהן שהזה את דם חטאת העוף, ונקטעה ידו לפני שהגיע הדם לאוויר המזבח, האם

זה נחשב שהעבודה נעשתה בכהן בעל מום ועבודתו פסולה, או שעבודת ההזאה הסתיימה לאחר שהדם יצא מצוואר העוף ונמצא שאז הוא עדיין לא היה בעל מום.

וא"ל [פסולה, מ"ט] והזה ונתן בעינין: וענה לו רבי זירא שעבודתו פסולה, כיון שנאמר בחטאות הפנימיות **"והזה מן הדם"**, ונאמר שם **"וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן הַדָּם"**, ואנו דורשים ש"והזה" הוא בדומה ל"ונתן" דהיינו שכשם שנתנית הדם בחטאות הפנימיות מסתיימת רק כשהדם מגיע למזבח, כך בחטאת העוף שגם בה נאמר "והזה" ההזאה מסתיימת רק כשהדם מגיע למזבח, ולכן אם נקטעה ידו לפני כן הזאתו פסולה כיון שההזאה היתה בכהן בעל מום.

כי אתו רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב אמרי היינו חוכא: כשהם באו מבית מדרשו של רב אמרו שזהו הטעם שצחקו על המימרא בארץ ישראל (לעיל) -

ובהולכה רבתי לא פליגי? וכי ר"ש ורבנן לא נחלקו בהולכה 'גדולה'? **והא כי פליגי בהולכה רבתי פליגי!** והרי טעמו של ר"ש שמחשבה לא פוסלת בהולכה, משום שאפשר לבטלה ולעבוד ללא הולכה (= שיכול לשחוט ליד המזבח), ולכן גם אם הולך לא פוסל, ורבנן סוברים שמחשבה פוסלת כיון שבסופו של דבר הרי כן עשה הולכה, נמצא שהם כן נחלקו בהולכה 'גדולה'. וזוהי ה'חוכא'.

אלא בהולכה זוטרתו כולי עלמא לא פליגי דלא פסלה דפסלא, כי פליגי בהולכה רבתי: אלא צריך לומר שכולם מודים בהולכה 'קטנה' שפוסלת, לפי שאי אפשר לבטלה (= שהרי גם אם הוא שוחט ליד המזבח הוא חייב להושיט את ידו ולזרוק את הדם), ומחלוקתם בהולכה 'גדולה' שרבנן פוסלים ור"ש מכשיר כיון שאפשר לבטלה (= שיכול לשחוט ליד המזבח).

*

הוליכו זר והחזירו כהן וחזר והוליכו: אם הולך זר את הדם מהקרבת אל המזבח, והכהן החזיר את הדם בחזרה למקום הקרבן, ושוב הוליכו בחזרה למזבח. נחלקו בניו של רבי חייא עם רבי ינאי, האם הכהן יכול לתקן את ההולכה הפסולה של הזר, ואם כן ההולכה שלו את הדם בחזרה למזבח הכשירה את הקרבן. או שלא ניתן לתקן אותה, והקרבת פסול.

הוליכו כהן והחזירו וחזר והוליכו זר: מקרה הפוך. הכהן הוליך את הדם מהקרבת עד המזבח, והזר לקח אותו והחזיר אותו למקום הקרבן, וחזר הזר והוליכו למזבח. אמר רב שימי בר אשי כאן הדעות מתהפכות. מי שמכשיר במקרה הקודם, פוסל הזר שהיתה פסולה. ואם כן גם כאן ההולכה השניה של הזר מבטלת את ההולכה הראשונה של הראשונה של הכהן, והקרבת פסול. ומי שפסול במקרה הקודם, כי ההולכה הראשונה קובעת ואי אפשר לבטל אותה, כאן הוא יכשיר. כי ההולכה הראשונה היתה של הכהן.

רבא אמר: אפילו מי שפוסל במקרה הקודם, פוסל גם כאן. בגלל שאמנם הוא סובר שההולכה הראשונה קובעת, אבל עדיין הרי צריך להביא את הדם בחזרה אל המזבח, אם כן יש כאן המשך של ההולכה, ולכן אם זר עשה אותה ההולכה נפסלת.

אמר ליה רב ירמיה לרב אשי - הכי אמר רב ירמיה מדיפתי, הא צריך לאמטוייה' מחלוקת רבי אליעזר ורבנן: הנושא הזה כאשר צריך להחזיר את הדם בחזרה למזבח לאחר שהרחיקו אותו מהמזבח, האם הדבר נחשב כ'הולכה', תלוי במחלוקת הבאה.

דתנן ר' אלעזר אומר - המהלך במקום שצריך להלך מחשבה פוסלת, מקום שאין צריך להלך אין מחשבה פוסלת: רבי אלעזר חולק על תנא קמא במשנתנו. ורבא מבאר את המחלוקת כדלהלן.

ואמר רבא: לכו"ע אם קבל את הדם 'בחויץ' כלומר שחט את הקרבן רחוק מהמזבח (בתוך העזרה) וקיבל את הדם, 'והכניסו בפנים' כלומר הוליכו אל המזבח. זהו 'הילוך שצריך להלך' הנחשב לעבודת 'הולכה', ומחשבה פסולה פוסלת אותה.

ואם קבלו 'בפנים' כלומר שחט את הקרבן קרוב למזבח וקבל את הדם, והוציאו 'לחויץ' כלומר הוליכו רחוק מהמזבח (בתוך העזרה). זהו 'הילוך שאין צריך להלך', ומחשבה לא פוסלת בהילוך כזה שמתרחק מהמזבח.

המחלוקת היא 'כשהכניסו וחזר והוציאו', כלומר הוליכו ממקום שחיטתו רחוק מהמזבח אל המזבח, ולאחר מכן הוליכו רחוק מהמזבח, ועכשיו חוזר ומקרבו

למזבח. לדעת ת"ק ההילוך המחזיר בחזרה את הדם למזבח נחשב 'הולכה', כי עכשיו צריך להוליך את הדם למזבח ואם כן זהו הילוך הנצרך לעבודה. לדעת רבי אלעזר הוא לא נחשב הולכה, כי ההילוך הזה לא היה נצרך לעבודה אם הוא לא היה בהתחלה מוציא את הדם רחוק מהמזבח.

איתיביה אביי - ר' אלעזר אומר המהלך 'מקום שצריך להלך' מחשבה פוסלת. כיצד? קבלו בחוץ (= רחוק) והכניסו לפניו (= קרוב) זהו 'הילוך שצריך להלך'. קבלו בפנים (= קרוב) והוציאו לחוץ (= רחוק) זהו 'הילוך שאין צריך לילך'.

אביי מדייק: והא חזר והכניסו 'הילוך שצריך להלך' הוא: משמע שרק ההילוך לכיוון המתרחק מהמזבח אינו נחשב 'הילוך שצריך להלך', אבל ההילוך שמחזיר בחזרה את הדם למזבח כן נחשב 'הילוך שצריך להלך'!

א"ל אי תניא תניא: אם יש כזו ברייתא, אז אכן כך כתוב שלא כדברי. (ולפי זה רבי אלעזר סובר כת"ק וחולק על אביו ר"ש).

הדרן עלך כל הזבחים

פרק שני. משנה: כל הזבחים שקבלו זמן: אם קיבל את הדם של הקרבן אחד מהאנשים ברשימה הבאה, הקרבן פסול. זר = שאינו כהן / אונן = כהן שנפטר קרובו ועדיין לא נקבר / טבול יום = כגון כהן טמא בטומאת שרץ שטבל ביום ועדיין לא היה 'הערב שמש' / ומחוסר כפורים = כגון כהן מצורע שטבל ועדיין צריך להקריב את קרבנותיו למחר / ומחוסר בגדים = כהן שלבוש בחיסרון אחד מבגדיו / שלא רחץ ידים ורגלים = כהן שלא שנטל ידיו ורגליו מהכור / ערל = כהן שלא עשה ברית מילה / טמא / יושב / כהן עומד על גבי כלים או על גבי בהמה או על גבי רגלי חברו = שבכל אלו יש חציצה בין רגליו לרצפת העזרה.

קבל בשמאל: אם קיבל את הדם ביד שמאל, נחלקו הדעות האם העבודה פסולה.

נמרא: 'זר' מנלן? מה המקור שהוא פסול לקבל את הדם.

דתני לוי - דבר אלא אהרון וכו': נאמר "דבר אל אהרן ואל בניו לאמר וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קודשי". הפסוק מזהיר את הכהנים שלא להקריב קרבנות בטומאה. המילים 'בני ישראל' באות למעט שדוקא קודשים של

ישראל אסור, ולא של מישהו אחר. השאלה היא את מי הפסוק בא למעט שמותר להקריב את הקרבן שלו בטומאה?

אם נאמר שהוא בא למעט נשים. לא יתכן. וכי קרבן של נשים מותר להקריבו בטומאה?

ואם נאמר קרבן של גויים שמביאים לבית המקדש. לא יתכן. כי אפילו ה'ציץ' של הכהן גדול לא מרצה על הקרבנות שלהם. למרות שהוא כן מרצה על קרבנות של ישראל אם נטמאו, והיינו כגון שנטמא החלב או הדם של הקרבן הציץ מרצה על כך. אך לא לגויים, וכפי שכתוב בכרייתא. ואם כן האם יתכן שיקריבו את הקרבן שלהם בטומאה?

אלא הכי קאמר: אלא בהכרח שהפסוק לא בא למעט מישהו אחר. אלא הוא בא לפרש דבר נוסף. מלבד הזהירות של הכהנים מלהקריב קרבנות בטומאה, גם בני ישראל צריכים להזהר שלא לעבוד בבית המקדש, כי עבודתם מחללת ופוסלת את הקרבן. והפסוק מתפרש כך " (א.) וינזרו מקדשי (ב.) בני ישראל ולא יחללו". חלק א' מדבר על הכהנים שלא יעבדו בטומאה, וחלק ב' מדבר על ישראלים שלא יעבדו כלל.